

Budoucnost bez jedů

- Integrovaný registr znečišťování –

Stockholmská úmluva -

Pro Fakultu sociálních studií MU v Brně

Brno, 8. prosince 2009

RNDr. Jindřich Petrlík

Environmentální hnutí a toxické látky v ČR v 90. letech

Jednotlivé organizace se zaměřovaly na jednotlivé případy

Hlavně plánovaná výstavba spaloven odpadů (Čepí, Praha - Malešice, Liberec, Štěchovice, Josefův Důl ad.)

Skládky nebezpečných odpadů (Milovice) anebo úniky toxických látek do vody (Labe Tour, projekt Ohře – Bílina)

Soustředěný tlak na změnu legislativy až ke konci 90. let (například petice Konec dioxinů v České republice – 14 tisíc signatářů)

Budoucnost bez jedů

Kampaň zahájena v roce 2001

Cíle:

- **prosazení IRZ s co nejširším množstvím látek a údaji o všech vstupech a výstupech toxických látek**
- **ratifikace Stockholmské úmluvy a přijetí dobrého Národního implementačního plánu**
- **lokální kampaně zaměřené na konkrétní provozy**

Budoucnost bez jedů

První petice – přes 9 tisíc podpisů

Budoucnost bez jedů - petice

Druhá petice (přes 16 tisíc podpisů) požadovala, aby:

- 1) připravovaná nová chemická politika Evropské unie - REACH měla takovou podobu, která zaručí ochranu zdraví lidí a životního prostředí před nežádoucími efekty chemických látek;
- 2) veřejnosti byly dostupné informace o toxických látkách včetně údajů o jejich obsahu ve výrobcích;
- 3) při odstraňování dioxinů, PCB a dalších nebezpečných látek nevznikaly stejně nebezpečné toxické látky anebo nové ekologické zátěže;
- 4) výrobky z polyvinylchloridu (PVC) a polybromovaných difenyléterů (PBDE), jejichž výroba, používání a odstraňování jsou spojeny s výskytem nebezpečných látek, začaly být nahrazovány za jiné bezpečnější alternativy a
- 5) byla přijata důsledná opatření, která zajistí, aby při nakládání s odpady (například s popílky ze spaloven) nedocházelo k únikům toxických látek (např. dioxinů) do životního prostředí.

Budoucnost bez jedů – „lokální“ kampaně - příklady

Lysá nad Labem –
spalovna neb. odpadů

Spolana Neratovice –
výroba chlóru a PVC

Liberec – spalovna
komunál. odpadů

Budoucnost bez jedů - úspěchy

Zavedení IRZ a jeho uhájení (poslední snaha
IRZ omezit v letech 2007 – 2008)

Budoucnost bez jedů - úspěchy

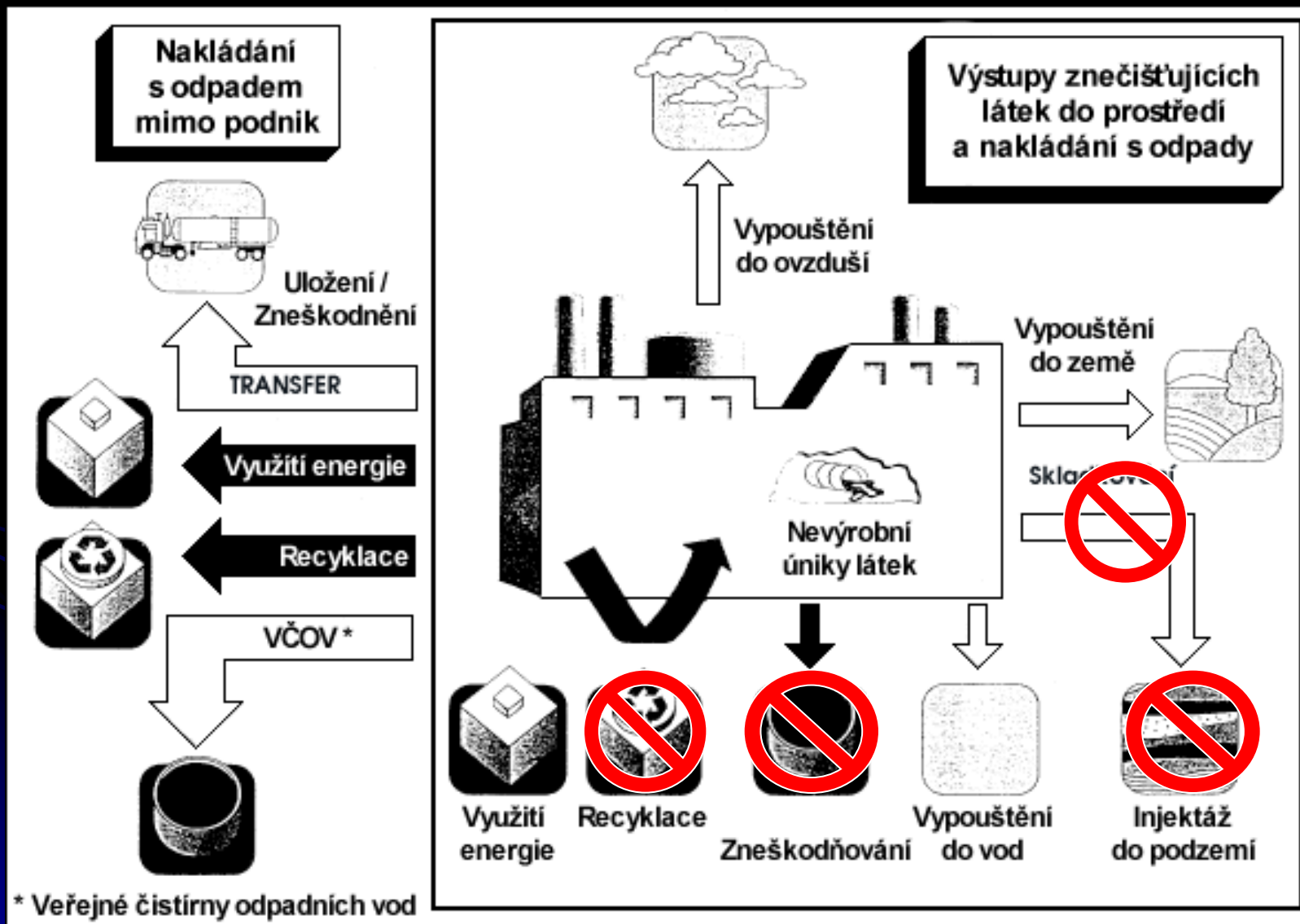
- **Ratifikace Stockholmské úmluvy (2003) a schválení Národního implementačního plánu s některými požadavky NNO (2005)**
- **Spalovna v Lysé n. Labem musí být dovybavena (v současnosti víceméně není v provozu)**
- **Spolana Neratovice a Spolchemie musí přestat vyrábět chlór s použitím rtuti do konce roku 2014 (Spolana) respektive 2012 (Spolchemie)**
- **Požadavky na nakládání s popílky ze spaloven byly zpřísněny**
- **Průmyslové provozy v ČR snížily úniky toxických látek o tisíce tun (mimo jiné pod tlakem IRZ)**

Integrovaný registr znečišťování

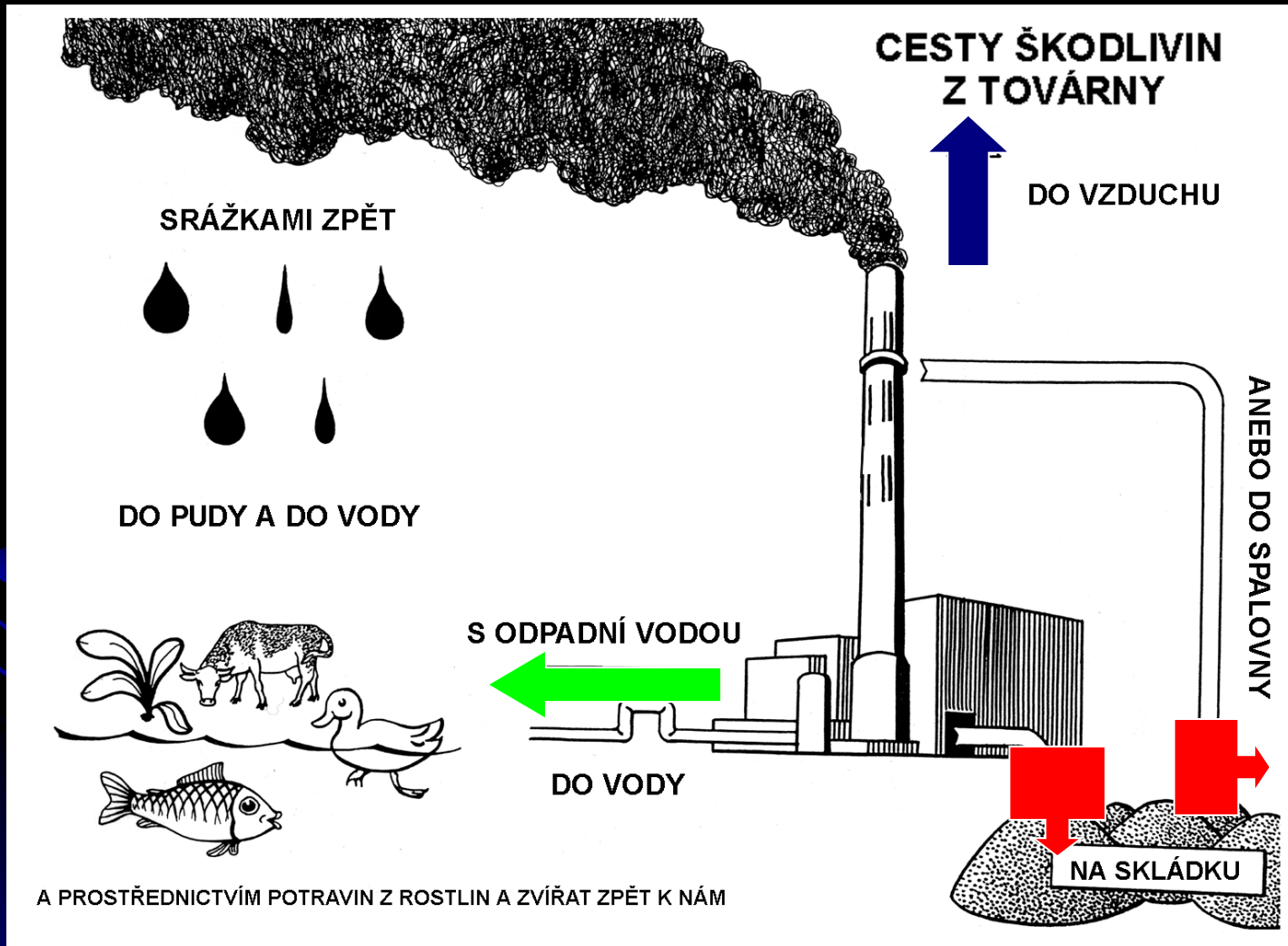
Jediná na internetu přístupná databáze informující o únicích a přenosech látek ohrožujících životní prostředí či zdraví lidí v České republice

- je obdobou TRI v USA, NPRI v Kanadě anebo PRTR v jiných státech**
- vznikl pod tlakem OECD ještě dříve než PRTR přijala EU**
- jeho příprava trvala téměř deset let (1994 – 2003)**
- dnes zahrnuje 93 látek (evropský 91)**

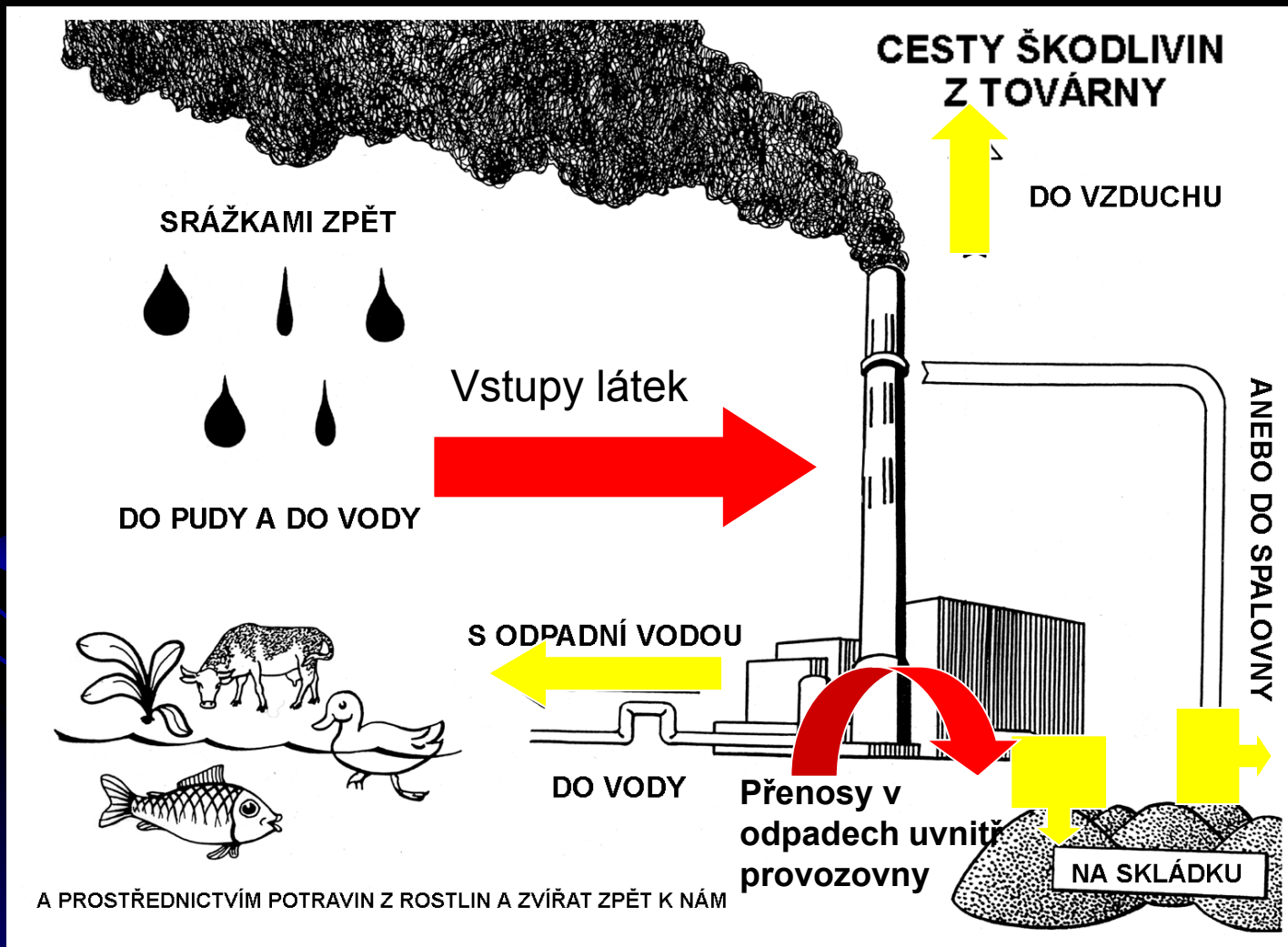
Model IRZ

Jaké informace najdeme v českém IRZ?

Jaké informace nenajdeme v českém IRZ?

Vlastnosti dobrého IRZ

- ohlašování je „chemicky specifické“
- pravidelná aktualizace dat (jednou ročně)
- seznam látek je vypracován na základě odborných kritérií a nikoliv na základě politické vůle
- správně nastavené ohlašovací prahy
- je veřejně přístupný (na internetu a v tištěné podobě)

Další důležité vlastnosti IRZ

- vymezení ohlašovatelů do registru je dostatečně široké - lze ho vymežit různě (omezení podle odvětví, počtu zaměstnanců, podle množství vypouštěné látky - ohlašovacího prahu)
- nutnost definice postihu za neplnění povinnosti hlášení do registru
- zachování obchodního tajemství, ale zároveň povinnosti nezatajovat informace o únicích látek

Další vlastnosti českého IRZ - způsob zjišťování ročních úniků

1. Na základě měření

- kontinuálního

- jednorázového

- * většinou jde o měření vyžadovaná složkovými zákony

2. Výpočtem (pomocí tzv. emisních faktorů)

- emisní faktory lze nalézt v emisních inventurách, zahraniční i české literatuře

3. Expertním odhadem s použitím obecnějších emisních faktorů

Další vlastnosti českého

- ohlašování jednou ročně (březen)
- MŽP zveřejňuje zpracovaná data do 30. září
- jeden ohlašovací formulář - jedna samostatná technická anebo technologická jednotka
- sankce (neohlášení, nepravdivé údaje) - pokuta do výše 500.000,- Kč

Možnosti využití IRZ nevládními organizacemi a občany

- vypracování modelu toků toxických látek (v českém IRZ k tomu chybí především údaje o vstupech)
- sledování spotřeby ozón poškozujících látek, vytipování provozů, kde lze dále snižovat jejich spotřebu
- získání pilotních informací o hladinách úniků toxických látek při posuzování nově plánovaných průmyslových provozů (účast v EIA, IPPC)

Možnosti využití IRZ nevládními organizacemi a občany

- vytipování hlavních „bolavých“ míst v průmyslových provozech (může využít i průmysl pro úspory materiálů a financí)
- zpracování plánů omezení úniků konkrétních látek
- u řady látek vůbec první vstupní informace (např. PBDE, pokud nejsou ohlašovací prahy příliš vysoké)
- studie vlivu úniků určité látky na životní prostředí v okolí daného provozu (v kombinaci s dalšími daty - koncentrace v lidském těle apod.)

Integrovaný registr znečišťování

**Příklady závodů, kde došlo
či dochází díky IRZ ke
změně:**

Ivax Pharmaceuticals Opava

Jitona (Tusculum) Rousínov

Brisk Tábor

Saint-Gobain Orsil

Častolovice

Lamináty Klimeš Benešov u

Semil

Kronospan Jihlava

Zkušenosti s využitím IRZ – příklady z USA

Sdružení „Ozone Advocates“ a „Massachusetts Public Interest Research Group“ využila americký IRZ (Toxic Release Inventory = TRI) k prosazení náhrad látek poškozujících ozonoféru a karcinogenních látek – firma Raylton po čtyřech letech ohlásila, že přejde na náhradní látky

Firma DuPont (jeden z největších chemických koncernů v USA) pořádala každoročně cyklistický závod „Tour DuPont“

Zkušenosti s využitím IRZ – příklady z USA

Firma DuPont (jeden z největších chemických koncernů v USA) pořádala každoročně cyklistický závod „Tour DuPont“

Nevládní organizace „Blue Ridge Environmental Defence League“ vytvořila graf z hlášení DuPontu do TRI a po jeho křivce jel cyklista – zveřejnila tento graf v předvečer cyklistického závodu

Zkušenosti s využitím IRZ – příklady celostátního využití

Velká Británie – projekt Factory Watch –
Přátelé Země (Friends of the Earth)

USA – Right to Know Network,

<http://www.scorecard.org>

Kanada – CELA - projekt

<http://www.pollutionwatch.org>

Česká republika – Arnika – Budoucnost
bez jedů –

<http://bezjedu.arnika.org/irz.shtml>

Zkušenosti s využitím IRZ – příklady z České republiky

Kyanidy v Labi

postižený revír	délka toku v km
Kolín	5
Nová Ves	5
Poděbrady	13
Nymburk	11
Čelákovice	6
Brandýs nad Labem	11,5
Kostelec nad Labem	6
Neratovice	6
Obříství	7
Mělník	4
Lysá nad Labem	9

Únik kyanidů do Labe v lednu 2006 - zpočátku nebylo zřejmé, odkud kyanidy unikly

Zkušenosti s využitím IRZ – únik kyanidů z LZ Draslovka Kolín

Poř.	Organizace/firma	Provozovna	Lokalita	kg
1.	Lučební závody Draslovka a.s.	Lučební závody Draslovka a.s.	Kolín	1.300
2.	DEZA, a.s.	DEZA, a.s.	Val. Meziříčí	514
3.	Energetika Třinec, a.s.	Provozy Teplárny a Tepelná energetika, Třinec	Třinec	287
4.	Mittal Steel Ostrava a.s.	Mittal Steel Ostrava a.s.	Ostrava	256
5.	Sokolovská uhelná, právní nástupce, a.s.	Sokolovská uhelná, právní nástupce, a.s. - zprac. část	Sokolov	147
6.	Toma, a.s.	ČOV	Otrokovice	97

Stockholmská úmluva- obecně

- Úmluva o perzistentních organických látkách (zasedání OSN, Stockholm, 22. 5. 2001)
- ČR: 23.5.2001, ratifikace 1 rok poté (6.8.2002)
- Platnost 17. 5. 2004 (90 dní po 50.té ratifikaci)

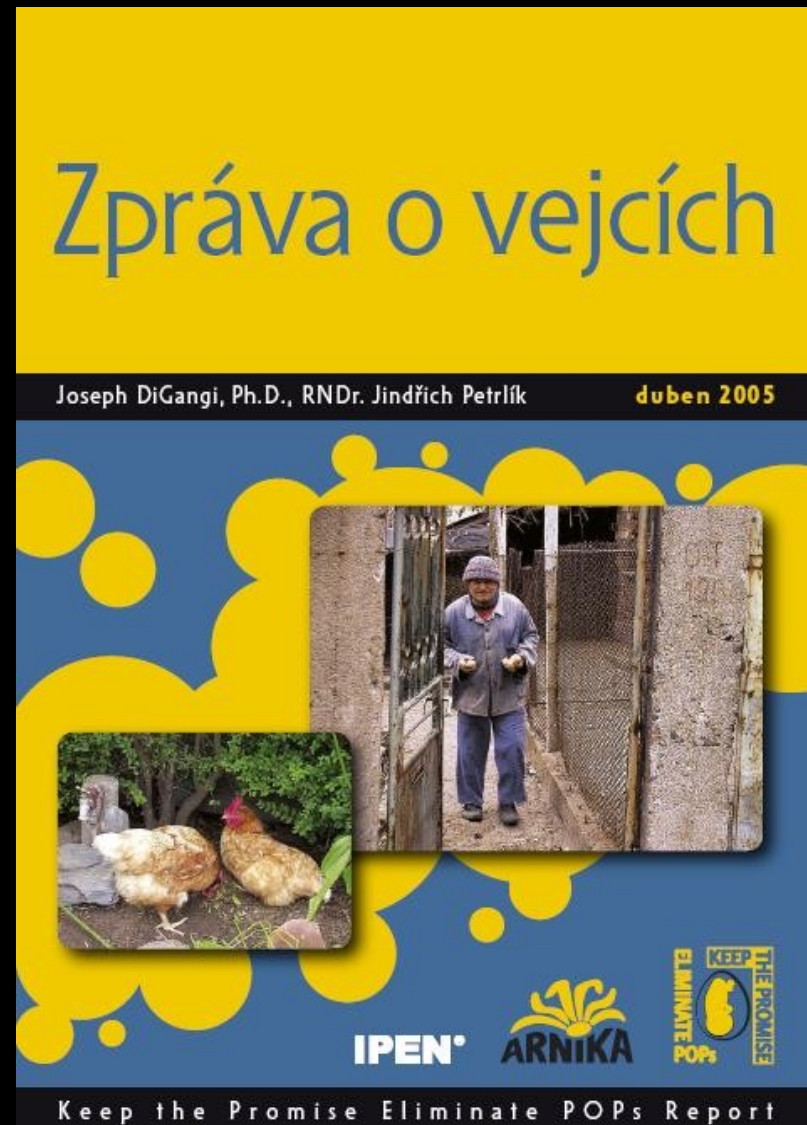
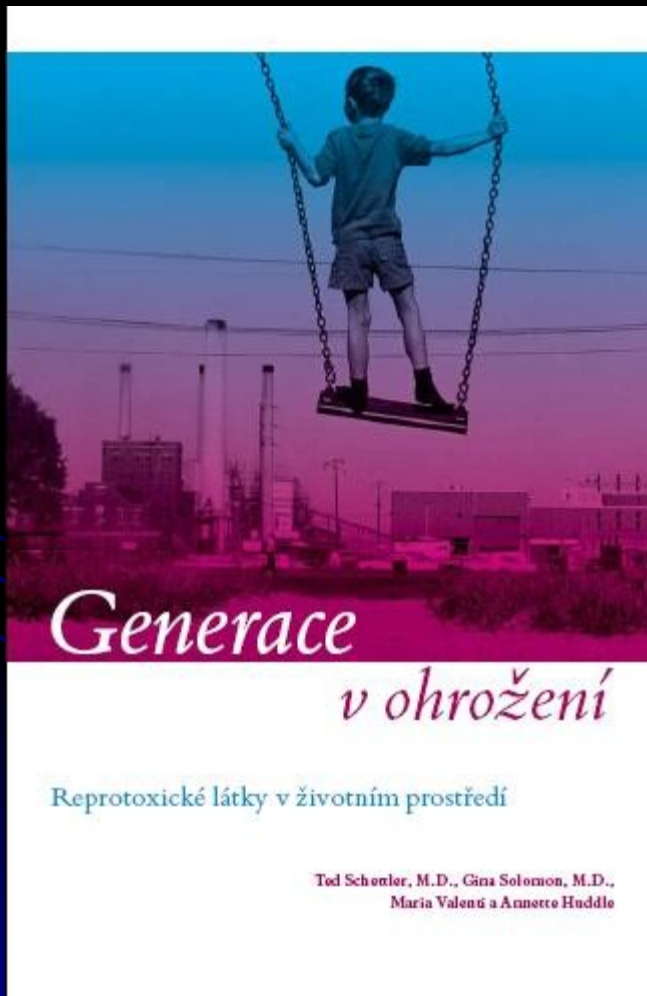
Stockholmská úmluva- obecně

- Cíl: ochrana zdraví a ŽP před negativními účinky POPs = postupné ukončení výroby a odstranění POPs vyráběných nebo vznikajících jako vedlejší produkt
- původně seznam 12 nebezpečných látek: PCB, dioxiny (PCDD a PCDF), devět pesticidů (např. aldrin, endrin, DDT, hexachlorbenzen, toxafen ad.)
- lze postupně zařazovat další čl.8 Stock. úmluvy
- přes 150 stran (ratifikace, přistoupení atd.)

Stockholmská úmluva – přidané látky v roce 2009

- seznam látek byl na schůzce stran úmluvy v květnu 2009 v Ženevě doplněn o 9 látek či skupin látek
- chlordecon, penta-BDE (BDE = bromovaný difenyléter), hexabromobifenyl, lindan (gama-HCH; HCH = hexachlorcyklohexan), persistent perfluorované sločeniny PFOS, octa-BDE, pentachlorbenzen, alfa-HCH a beta-HCH

Budoucnost bez jedů – vydané publikace

Budoucnost bez jedů – vydané publikace

Slastná nevědomost o bisfenolu A

Důvody ke změně
přístupu k chemickým
látkám

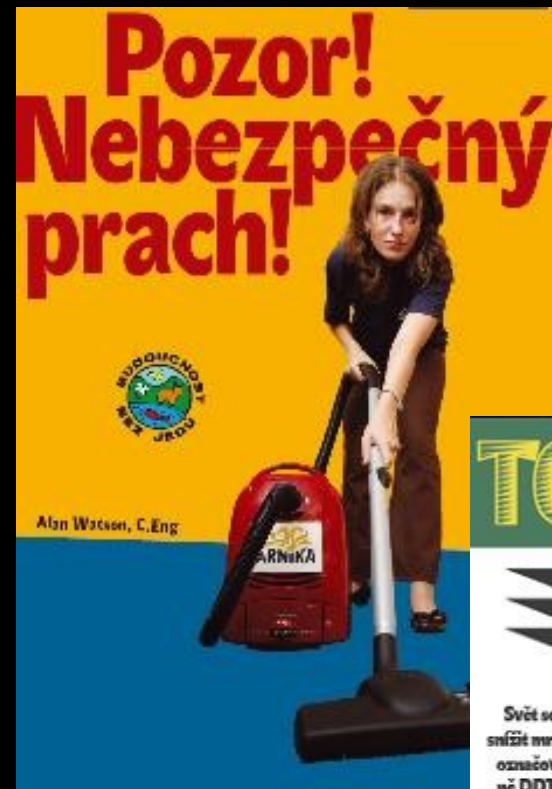
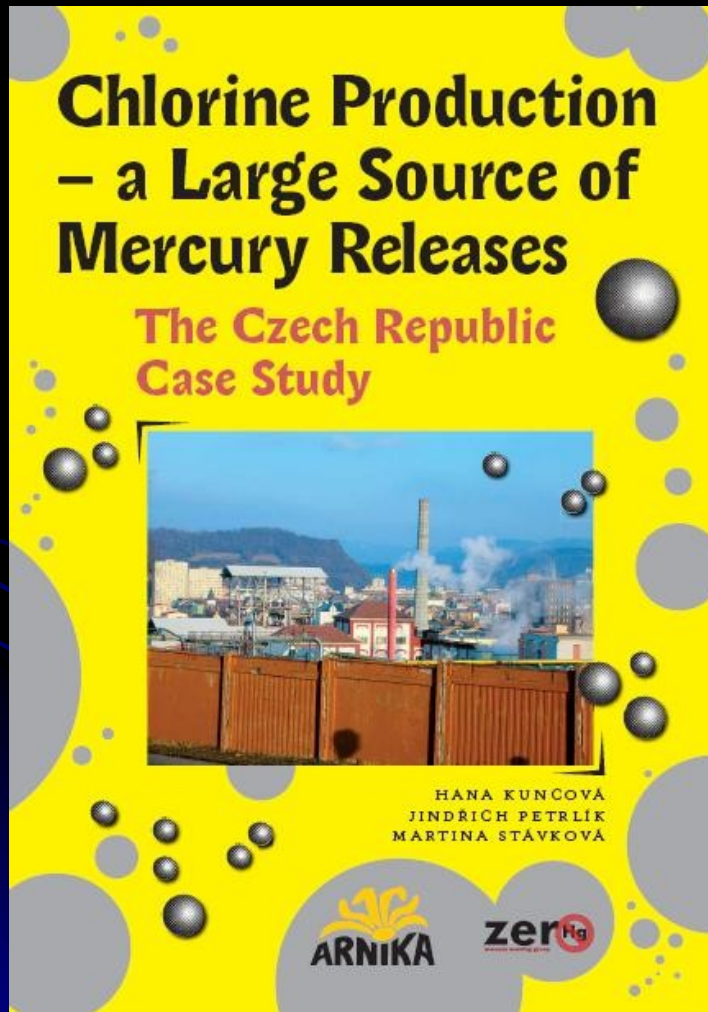
Komplexní přehled dostupných vědeckých poznatků o kontroverzní látce bisfenol A (BPA)
Dr. Rye Senjen a David Azoulay, evropská pobočka Přátel Země (Friends of the Earth Europe)

Domácí průvodce po toxické galaxii

V chemickém vesmíru na nás číhají rozličné druhy
toxických desperátů, pojdte je lépe poznat. Jenom tak
se jim můžeme ubránit.

Budoucnost bez jedů – vydané publikace

Děkuji za pozornost

**RNDr. Jindřich Petrlík, vedoucí programu Toxické
látky a odpady sdružení Arnika**

<http://toxik.arnika.org/>

e-mail: jindrich.petrlik@arnika.org

